

דגם תשובות – תורה שבעל פה, במעגלי המשנה, מס' 005381, קיץ תשפ"א

הערות למעריך:

1. דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.
2. מראי מקומות – הציון הראשון בסוגריים מפנה לעמודים במהדורה החדשה (תש"ף), והציון שאחריו מפנה לעמודים במהדורה הקודמת (תשע"ט).

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 1-7, ועל שאלה 8 – חובה.

1. צדקה, אמת ויושר

- א. איני רוצה שאתה תיהנה ממני והלוואי שלא תיהנה אותי.
- ב. (1) המידה של אנשי סדום הייתה שהם רצו למנוע כניסה של אנשים זרים לעירם (= "שהיו מתכוונים לכלות הרגל מביניהם") כדי שאנשים אלו לא ייהנו משלהם אף שאנשי סדום לא היו מפסידים כלום (= "ואף על פי שהייתה הארץ רחבת ידיים לפניהם ולא היו חסרים כלום").
(2) ההרגל לא לתת לחברו ליהנות משלו יוביל לכך שגם במקרים שהוא אינו מפסיד מזה הוא לא ירצה שחברו ייהנה משלו, וזו היא מידת סדום.
(עמ' 106-107; עמ' 38-39)
- ג. (1) מהנה את חברו משלו כדי שגם הוא יוכל ליהנות משל חברו כשיצטרך.
האומר זאת מכונה "עם הארץ" כי מידה זו היא טובה ליישובה של הארץ.
(2) האומר "שלי שלך ושליך שלך" – חסיד.
(עמ' 106; עמ' 38)

2. תפילה

- א. (1) תפילה מתאימה למקומות שיש בהם חשש מפני סכנה גופנית או רוחנית ולא לבית המדרש שהוא מקום בטוח מאוד ובו נמצאים תלמידי חכמים, שמרבים שלום בעולם.
(2) התקלה שעלולה להיגרם היא שאנשים "קטני דעת" יצאו לתרבות רעה כי הם אינם מסוגלים להבין נכונה את העומק של הדעות האמיתיות.
(עמ' 124-126; עמ' 55-56)
- ב. "העושה תפילתו קבע":
— אדם שתפילתו דומה עליו כמשא כבד, והוא מתפלל רק כדי לצאת ידי חובה.
— אדם שאינו אומר את התפילה בלשון תחנונים, אינו משתף את תחושותיו ורגשותיו. התפילה שלו היא פעולה "טכנית".
— אדם שאינו יכול לחדש דבר בתפילתו, ותפילתו היא ללא עומק או הבנה נוספת במשמעות התפילה ובתכניה.
[הערה למעריך: על התלמיד לכתוב שני הסברים].
(עמ' 130-131; עמ' 61-62)

3. ברכות

- א. יין – היין סועד את הלב ומשמחו.
לחם – הלחם הוא עיקר מזונו של האדם.
(עמ' 139-140; עמ' 69)
- ב. רבי יהודה למד מפסוק ("ברוך ה' יום יום") שצריך לברך את ה' בדיוק מרבי ("כל מיין ומיין תן לו מעין ברכותיו") [לקבל: יש חובה להתבונן ולהכיר את הנהגת ה' בכל פרט ופרט]. לעומת זאת, לדעת תנא קמא (חכמים), הברכות הן כלליות ואין צורך לדייק בתיאור השפע והברכה מה', והעיקר שהמברך ידע שהכול בא מאת ה' (עמ' 141; עמ' 70-71).
- ג. (1) ברכות הנאה – ברכות לפני הנאה ממאכל או מריח.
ברכות המצוות – ברכות לפני עשיית מצווה.
ברכות הודאה – ברכות על מעשי הבורא בטבע.
[הערה למעריך: על התלמיד להסביר שני סוגים].
(2) ברכה על קשת – ברכות הודאה; ברכה על ירקות – ברכות הנאה; ברכה על קביעת מזוזה – ברכות המצוות.
(עמ' 138; עמ' 68)

4. מועדים – יום כיפור

- א. המאכל והמשתה [ושאר הנאות המימוש] מעוררים את החומר של האדם להימשך אל התאוות ואל החטאים. לכן ביום הדין יש להימנע מהם כדי שנפשו של האדם תהיה ראויה לכפרה ביום זה, שהרי הדין הוא על פי מצבו העכשווי של האדם (עמ' 188; עמ' 119).
- ב. (1) רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, תשמיש המיטה.
(2) האוכל ושותה ביום כיפור חייב כרת, העובר על אחד מארבעת האיסורים הנוספים אינו חייב כרת [לקבל: איסור אכילה ושתייה הוא איסור דאורייתא. ארבעת האיסורים הנוספים הם איסורי דרבנן].
(עמ' 189-190; עמ' 120-121)
- ג. (1) אכילה – ככותבת הגסה, תמרה גדולה [כמוה וכגרעינתה. בין כזית לכביצה].
שתייה – מלוא לוגמיו, מלוא חלל פיו.
(2) [שיעור האכילה הוא "כזית" בדרך כלל כי כתוב "אכילה" ואכילה היא "כזית". אבל] בנוגע ליום כיפור לא כתוב "אכילה" אלא "עינוי", ולמדו שבפחות מככותבת לא מיושבת דעתו של אדם והוא מעונה.
(עמ' 191-192; עמ' 122-123)

5. מועדים – פסח

- א. כדי שיאכל מצה בליל הסדר בתיאבון (עמ' 210; עמ' 141).
- ב. (1) – אפילו עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל בערב פסח עד שתחשך.
– אפילו עני שאין לו כסף לקנות נר ובכל השנה אוכל מבעוד יום לא יאכל בערב פסח עד שתחשך.
[הערה למערך: על התלמיד לכתוב חידוש אחד.]
(2) אפילו עני שאין לו על מה להסב לא יאכל עד שיסב, והסבתו הסבה ודרך חירות.
(עמ' 211-212; עמ' 142-143)
- ג. (1) גבאי צדקה.
(2) קערה שנותנים ממנה מזון לעניים.
(עמ' 210; עמ' 141)

6. שמיטה

- א. המקרה: אדם הלווה כסף לחברו והגיעה שנת השמיטה.
[הערה למערך: לקבל גם ניסוחים אחרים. העיקר שמתשובת התלמיד עולה שהוא הבין שהייתה הלוואה].
הדין: ההלוואה מתבטלת.
(עמ' 295; עמ' 231)
- ב. מצוות עשה – "שְׁמוֹט" – מצווה על המלווה לוותר על החוב.
מצוות לא תעשה – "לא יִגֹּשׁ" – מצווה על המלווה לא לתבוע את החוב.
(שם)
- ג. (1) המקרה: לווה מחזיר את החוב שלו למלווה לאחר השנה השביעית.
הדין: המלווה צריך לומר ללווה שהוא מוותר על החוב.
(2) כי ראוי לבעל נפש טהורה (לאדם מתוקן במידותיו) לא להיות נהנה מיגיע רעהו.
(עמ' 302-303; עמ' 238-239)

7. קטע שלא נלמד

- א. מברכים ברכת שהחיינו בשעת הקנייה [אף שעדיין לא השתמש בהם], כי הברכה היא על השמחה שבקנייתם.
- ב. (1) מצב שעכשיו הוא רעה אבל תצמח ממנו טובה לאחר זמן. מברך "דיין האמת".
(2) מצב שעכשיו הוא טובה אבל תבוא ממנו רעה לאחר זמן. מברך "הטוב והמיטיב".
- ג. (1) המתפלל על דבר שכבר היה ואינו יכול להשתנות, תפילתו היא לחינם [לקבל: אסור להתפלל תפילה כזאת].
(2) – כי כאשר אשתו מעוברת כבר נקבע שהעוֹבֵר זכר או נקבה.
– כי כאשר הוא שומע את קול הצווחה כבר אירע הדבר.
[הערה למערך: על התלמיד להסביר בנוגע לאחת מן הדוגמאות.]

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

8. א. תורה ומצוות

(1) לא נזכרת בתורה הכמות הנדרשת כדי לקיים (עמ' 75-76; עמ' 9).

(2) I. גמילות חסדים בגופו – ביקור חולים, קבורת מתים.

גמילות חסדים בממונו – פדיון שבוים, הלבשת ערומים והאכלת רעבים.

[למעריך: על התלמיד לציין דוגמה אחת לכל אחד מן הסוגים. לקבל דוגמאות מתאימות אחרות.]

II. לגמילות חסדים בממונו יש שיעור, והשיעור הוא חמישית מן הרווח שבנכסיו ולא יותר.

(עמ' 78; עמ' 12)

ב. בין אדם לחברו

(1) I. הרבה מצוות בתורה תלויות בכלל זה ["שהאוהב חברו כנפשו לא יגנוב ממונו, ולא ינאף את אשתו, ולא יונהו

בממון ולא בדברים, ולא יסיג גבולו, ולא יזיק לו בשום צד"].

II. לעשות לבריות טובה ולגרום להן עילוי.

[הערה למעריך: על תת־סעיף זה – 70%]

(2) I. אדם צריך להיזהר יותר שלא יזיק לאחרים מאשר שלא יזקק בעצמו.

II. על אדם חולה, כדי שלא יזיק אחרים.

[הערה למעריך: על תת־סעיף זה – 30%]

(עמ' 234-235; עמ' 166-167)

ג. כבודו של אדם

(1) I. אומד – השערה.

עד מפי עד – שמיעה מפי עדי ראייה בלי שהמעידים ראו בעצמם.

II. כאשר העיד אדם עדות שקר בדיני ממונות הוא נותן ממון ומתכפר לו (אפשר לתקן את הנזק), אבל

כאשר העיד אדם עדות שקר בדיני נפשות הוא אחראי למותו של אדם חף מפשע ואף להפסקת השושלת

המשפחתית שלו (אי אפשר לתקן את הנזק).

(עמ' 265-267; עמ' 200-201)

(2) האדם נברא יחידי ובעלי החיים נבראו עם בני מינם.

המשמעות של הבדל זה היא שהאדם הינו עולם שלם, יחיד בעולמו, מבודד וייחודי בחוויותיו ובתהפוכות נפשו.

(עמ' 268-269; עמ' 204)